

דף מספר 271

הבאת ספר תורה לשטח

הקדמה:

בדברי השו"ע אין התייחסות לאדם חשוב. הרמ"א (בדרכי משה) נקט שלכל הדעות יש להתיר באדם חשוב: דרכי משה אורח חיים סימן קלה ס"ק י': באור זרוע עצמו משמע, דלאדם חשוב אף על פי שאינו חולה וכן לחולה בלא אדם חשוב - שרי. גם במרדכי דאוסר משמע קצת דבאדם חשוב יש להתיר.

ועל כך פסק:

הגהות הרמ"א אורח חיים סימן קלה סעיף יד: אם הוא אדם חשוב, בכל ענין - שרי.

והסביר המשנה ברורה טעמו:

משנה ברורה שם ס"ק נ:

ואם הוא אדם חשוב - רוצה לומר גדול בתורה, דאדרבה התורה מתעלית על ידי אנשים גדולים, ולא זלזול אצלה.

❖ האם לדעת הרמ"א ניתן להוליך ס"ת לצורך חולה?

אומנם כף החיים ואחרונים נוספים נקטו, שלדעת השו"ע אין להוליך ס"ת גם עבור אדם חשוב:

כף החיים שם ס"ק פד:

לדעת מרן ז"ל שכתב דבני אדם החבושים - אין מביאים להם ספר תורה, ולא כתב ד'לגדולים מביאים', נראה דסבירא ליה דאפילו לגדולים אין מביאין... ומה שהקשה שם העדות ביהוסף... דהרי הירושלמי סובר דלגדולים מוליכים התורה אצלם - תירץ הי"א שם דסבירא ליה למרן... דדוקא לבני אדם שהם גדולים כמו כהן גדול וסגן מוליכין, אבל לשאר בני אדם, אף שהם גדולים, כל עוד שאינו כהן גדול וסגן - אין מוליכין. ובמננו זה אינו מצוי... ומשום הכי לא הוצרך לחלק.

❖ במה נחלקו השו"ע והרמ"א?

ב. הכנת מקום לספר התורה

❖ האם במידה ויכינו מקום מכובד ומסודר להניח בו את ספר התורה מותר יהיה להוליכו לשטח?

המהר"ם פדואה נקט שאיסור ההולכה קיים דווקא כשאין לספר התורה מקום מסודר בו יניחוהו:

שו"ת מהר"ם פדואה סימן פח:

הירושלמי... מדברים בענין שמביאין הספר תורה להם לקרות, ואין אצלם שום ארון או תיבה אשר מוציאין הספר תורה ממנו ומחזירין אותה לתוכו, רק מביאין אותה ממקום אחר בשעת הקריאה ואחר הקריאה מחזירין הספר למקומו... אמנם, כמנהג שלנו... לייחד תיבה וארון על יום או יומים, ולתת בו הספר תורה, ולהוציאו בשעת הקריאה ולהשית אותו על העמוד, והקוראים בתורה יעקרו ממקומם לקרוא על העמוד ואחר כך יחזירו הספר תורה לארון - לא עלה על לב שום אדם לאוסרו, כי אין בו פגם לספר תורה מאחר שמויחד לה ארון ועמוד להוציאה ולהכניסה.

הרמ"א (הגהה על השו"ע שם) הביא את דברי מהר"ם פדואה להלכה. והעיר המשנה ברורה:

משנה ברורה על שולחן ערוך ס"ק מט:

יום או יומים קודם - ...הוא הדין אם הכין מקום לספר תורה באותו יום שיהא מונח שם יום או יומים - דשפיר דמי, ובלבד שיניחה שם במקום

הולכת ספר התורה עם הלוחמים כחלק מהציאה לקרב מבטאת את שותפות ה' עמנו במלחמתנו, כפי שנאמר בפרשת השבוע (דברים כ, ד): "כי ה' אֱלֹהֵיכֶם הִהְלִיךְ עִמָּכֶם לְהִלָּחֵם לָכֶם עִם אֹיְבֵיכֶם לְהוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם".

שאלה: האם מותר להביא ספר תורה לשטחי הלחימה או האימונים, בכדי לקרוא בו בימי שני וחמישי ובשבת?

א. מקור הדין

המשנה במסכת יומא מתארת, כיצד היו מביאים את ספר התורה לכהן הגדול ביום הכיפורים, בכדי שיקרא בו:

משנה יומא פרק ז משנה א:

בא לו כהן גדול (לעזרת הנשים) לקרות (בתורה את פרשת היום)... חזן הכנסת נוטל ספר תורה ונותנו לראש הכנסת... והסגן נותנו לכהן גדול, וכהן גדול עומד ומקבל וקורא עומד, וקורא: 'אחרי מות' ו'אך בעשור'.

בירושלמי הקשו על המשנה:

תלמוד ירושלמי (וילנא) יומא פרק ז הלכה א:

בכל אתר אתר את אמר: הולכין אחר התורה, והכא את אמר: מוליכין את התורה אצלן (אצל כהן גדול)? אלא על ידי (מאחר) שהן בני אדם גדולים (הכהן הגדול וסגנו) - התורה מתעלה בהן (וזוהו כבודו).

הראשונים נחלקו בהוראת הירושלמי למעשה, המרדכי נקט:

מרדכי ראש השנה רמז תשי:

מצאתי בתשובה אחת (שו"ת מהר"ם מרוטנבורג סימן כג), דבני אדם החבושים בבית האסורים, אין מביאין אצלם ספר תורה אפילו בראש השנה ויום הכיפורים, כדאמרין בירושלמי (בפרק בא לו): ...אלא (מוליכים ספר תורה עבור) על ידי בני אדם שהם בני אדם גדולים - (מאחר ו)התורה נתעלה בהם.

❖ כיצד למד המרדכי את שיטתו מן הירושלמי?

אומנם האור זרוע נקט להקל בכך, והביא ראיה לדבריו מגמרא במסכת ברכות:

ספר אור זרוע חלק א, הלכות קריאת שמע סימן ט:

(כתוב בגמרא בברכות ז:): 'אמר ליה רב יצחק לרב נחמן, מאי טעמא לא אתי מר לבי כנישתא לצלווי (בציבור)? אמר ליה: לא יכלנא (שתש כוחי). אמר ליה: ניכנפיה למר בי עשרה (שיאספו למר עשרה אנשים למנין)? אמר: טריחא לי מילתא (לאסוף עשרה אנשים)'... (דייק האור זרוע:): מדקאמר: 'ניכנפיה למר בי עשרה', שמע מינה דנכון וכשר הדבר ליראי השם ברוך הוא, כשהוא חולה שיכול לכון שיבואו עשרה ויתפללו עמו, ואם הוא אדם חשוב בעירו - מביאין לו ספר תורה בביתו שיקראו בו עשרה שמתפללין עמו, דאמר בירושלמי (ירושלמי הנ"ל)... והא תמן מובילין את התורה גבי ריש גלותא... אם לאותם מביאים בעבור כבודם, לזה שאנוס כל שכן שמביאים לביתו.

❖ הסבר כיצד פרש האור זרוע את דברי הירושלמי?

השו"ע פסק:

שולחן ערוך אורח חיים סימן קלה סעיף יד:

בני אדם החבושים בבית האסורין - אין מביאים אצלם ס"ת.

הגר"י אריאל הוסיף טעם נוסף להקל להוריד ס"ת לשטח:
הלכה כסדרה בצה"ל חלק ה עמוד 289:

משום שהוצאת ספר תורה מצויה מאוד בחיי הצבא ולכך הוא נועד מלכתחילה, ונמצא שקביעותו היא בעצם טלטולו ממקום למקום על פי הצורך, בדומה לארון ה' שהיה יוצא ובא עם מחנה ישראל במלחמותיו.

בדומה לכך הקל כף החיים בספר תורה שנכתב על תנאי שיוכיחו:
כף החיים סימן קלה ס"ק עח:

הנך אינשי דסגן (הולכים) בארחה ומולכין עימהם ס"ת בתיק שלו וכשמתפללים בדרך בעשרה קורין בו - אם מעיקרא נכתב הס"ת על תנאי זה - ליכא איסור.

❖ חשוב: האם ספרי התורה בצה"ל נכתבים על דעת זה שירידו אותם לשטח?

מטעם אחר הקל בכך הגר"נ רבינוביץ:
מלומדי מלחמה סימן כה:

אין לך אנשים גדולים מחילים בני תורה העומדים על משמר ארצנו וערי אלוקינו, והתורה מתכבדת ומתעלה בהם, שהרי הארון עם הלוחות היה יוצא עם מחנה ישראל.

ה. הבאת ספר תורה לצורך שלוש קריאות

❖ האם ישנה כמות מינימאלית של קריאות שיש לקרוא בספר תורה בכדי שהוצאתו תתכבד?

ערוך השולחן כתב שאף במקום בו מותר להוציא את ספר התורה ממקומו, יש להקפיד שיקראו בו לפחות שלוש קריאות:
ערוך השולחן אורח חיים סימן קלה סעיף לב:
והמנהג לדקדק שיקראו בה ג' פעמים, דזה מקרי כקביעות ואין בזיון במה שטלטלה מבית הכנסת, אבל בפחות מג' פעמים - טלטלה לצורך עראי ויש בזיון אף אם הביאה מקודם.

אולם האחרונים העירו שאין זה עיקר הדין:

הליכות שלמה פרק יב סעיף לח:

מה שנהגו העולם להקפיד לקרוא בו ג' קריאות - אין לו שום יסוד.

אף על פי כן כתב בשו"ת אגרות משה:

שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ד סימן סא:

מדינא... רשאי להביא ס"ת, אף כשלא יקראו שם ג' פעמים. אבל ודאי יש להשתדל לקרות שם ג' פעמים.

ו. הלכה למעשה

כך נפסק להלכה בספרנו 'תורת המחנה':

תורת המחנה חלק א פרק טו תשובה ו:

א. יש להזהר מאוד בכבוד התורה ולהימנע ככל הניתן מטלטול ספר התורה ממקומו.

ב. במידה והדבר נצרך, יש להשתדל להסדיר בשטח האימונים מקום ייחודי מכובד ושמור שיהא ספר התורה מונח שם בארון משך זמן משמעותי כיום יומיים.

ג. יש נוהגים להתיר רק כשיקראו בו ג' פעמים במקום החדש, אם כי ניתן להקל במקום צורך.

ד. בשעת דחק ניתן אף להקל ולהביא רק לזמן התפילה.

ה. בכל מקרה יש להקפיד מאוד בכבוד הספר תורה, הן בדרך הובלתו לשטח האימונים והשבתו ממנו, והן בזמן שהותו שם ובאופן הקריאה בו.

שהכין קודם זמן הקריאה, ובשעת הקריאה יוציאנה ויקרא בה ואחר כך יחזירנה לשם, דאז אין מינכר שהבאתה היתה לצורך קריאה בלבד, אלא שקבע דירתה בכאן לאותו זמן.

כף החיים נקט, על פי דברי הזוהר הקדוש, שאין להקל לטלטל הספר אף כשייחדו לו מקום:

כף החיים שם ס"ק עד:

בזוהר הקדוש... כתב דאפילו מבי כנישתא לבי כנישתא אחרת - אסור... (ו)אף בכהאי גוונא (שייחדו לספר ארון קודש) - אסור, דהא בבי כנישתא איכא מקום מוכן ואפילו הכי כתב לאסור.

אמנם הגר"ע יוסף הורה למעשה להקל כשמולכים את ספר התורה בצנעה:

שו"ת יביע אומר חלק ז אורח חיים סימן נו:

בשו"ת מכתם לדוד (או"ח ס"ס טו) כתב, שכל שמכניס מקום מיוחד לס"ת בבית האבל אין בזה שום גמגום ופקפוק כלל... ואל תשיבני מלשון הזוהר... שאין הדברים כמשמען... (מאחר ש)אין האיסור אלא כשמוציאים אותו בגלוי... וכשמולכים אותו בהצנע לכת בתוך מכונית מיוחדת נראה שיש להקל.

ג. העברת ספר התורה עבור מניין

❖ האם האיסור חל דווקא על הולכת הספר עבור יחידים?

האחרונים נחלקו האם ניתן להעביר ספר תורה עבור מניין הזקוק לו: כף החיים נקט בדעת השו"ע שאין להתיר:

כף החיים שם ס"ק עג:

(אל) תאמר דדוקא אם אין להם עשרה אלא שרוצים לקבץ ולהשלים מחוץ זהו שאין מביאים אבל אם יש בהם עשרה - מביאים... (אלא) אפילו יש בהם חבושים עשרה ורוצים לקרות... אין מביאים.

❖ כיצד דיין כף החיים בדברי השו"ע?

אולם למעשה הקל במידה ובלא זה לא ישמעו קריאת התורה:

כף החיים שם ס"ק פא:

כדי שלא יתבטלו מן הקריאה לגמרי - אפשר דיש להקל אם ילכו עימו עשרה.

לעומתו נקט הביאור הלכה להקל בדבר:

ביאור הלכה שם ד"ה אין מביאין:

לדינא נראה דאפילו להמרדכי דאוסר אפילו באנוס, אינו מיירי כי אם ביחידים החבושים ורוצים להכניף עשרה שם לקריאת התורה, בזה אוסר... ומטעם, דמן הדין יש לומר דאין חל על יחיד מצות קריאת התורה בזמן שאין יכול לילך לבית המדרש, אבל כשיש שם עשרה כיון דחל עליהם חובת קריאה, והם אינם יכולים לצאת משם ולילך אחריה, גם המרדכי מודה דצריך להביא להם ספר תורה לקרות בה.

ד. טלטול ספר תורה עבור חיילים

הגר"ש גורן למד מהמשנה בסוטה, שיש מקום להקל בהוצאת ספר תורה לחיילים:

משיב מלחמה חלק ב סימן קכד:

לפי המשנה בסוטה... יוצא שהפרשה: "כי ה' אלוהיכם החולך עמכם להלחם לכם עם אויבכם", היינו שארון הברית וס"ת היה עמהם (במלחמה), וא"כ גם הפסוק: "...כי ה' אלוהיך מתהלך בקרב מחניך" היינו גם כן בגלל הארון וס"ת שבמחנה... (אומנם) אי אפשר ללמוד מזה שיטנה מצוה להוציא ס"ת כיום בכל יחידה, (אבל) אפשר לעשות כך אם רוצים החיילים להתפלל בציבור ולקרוא בתורה, ואין בזה זלזול ח"ו לתורה, כי אם קידוש המחנה בקיום הצו: "והיה מחניך קדוש".

